

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»

Факультет природничих наук
Кафедра географії та природознавства

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

В30 Суспільно-географічні краєзнавчі дослідження

Освітня програма Середня освіта (Географія)
Спеціальність 014 Середня освіта
Спеціалізація 014.07 Географія
Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 14 від “29” червня 2021 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Компетентності
5. Результати навчання
6. Організація навчання курсу
7. Система оцінювання курсу
8. Політика курсу
9. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Суспільно-географічні краєзнавчі дослідження
Викладач (-і)	К.г.н., доц. Фоменко Н.В.
Контактний телефон викладача	0963799448
Е-mail викладача	nataliia.fomenko@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	вибіркова
Обсяг дисципліни	3 кредити ECTS, 90 год, екзамен
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/
Консультації	Згідно затвердженого розкладу консультацій
2. Анотація до курсу	
<p>Курс «Суспільно-географічні краєзнавчі дослідження» є складовою частиною освітньої програми підготовки магістрів освіти і присвячена розкриттю теоретичних засад та методичних основ географічно-краєзнавчої роботи, сприяє розвитку вмінь студентів для самостійних досліджень у галузі краєзнавства.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Мета вивчення – засвоєння студентами теоретичних основ, принципів та практичних прийомів географічного краєзнавства.</p> <p>В результаті вивчення даного курсу студент повинен знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - теоретичні основи географічно-краєзнавчих досліджень; - історію розвитку географічного краєзнавства в Україні; - регіональні аспекти краєзнавчих досліджень та географічно-краєзнавчі особливості своєї території; - принципи організації та проведення краєзнавчої роботи в школі; - методичні особливості краєзнавчої роботи з учнями різних вікових груп; <p>вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розробляти самостійні програми географічно-краєзнавчих досліджень території; - використовувати літературні, картографічні та інтернет – ресурси для краєзнавчої роботи планувати роботу краєзнавчого гуртка у школі; - організувати краєзнавчу конференцію та оформити результати наукових досліджень. 	
4. Компетентності	
<p>ІК. Здатність розв'язувати типові спеціалізовані завдання, педагогічні ситуації та практичні проблеми в галузі географічної освіти із застосуванням сучасних технологій та методів дослідження.</p> <p>ЗК 02. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні, самостійного вивчення нових методів дослідження.</p> <p>ЗК 07. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу у процесі виявлення та оцінки педагогічних ситуацій, вироблення рішень щодо їх усунення.</p> <p>СК 02. Здатність аналізувати географічні об'єкти, явища і процеси як природного, так і антропогенного походження.</p> <p>СК 09. Здатність володіти педагогічним інструментарієм регіональних та краєзнавчих досліджень.</p>	
5. Результати навчання	

ПРН 07. Уміння виконувати відповідні експериментальні дослідження та застосовувати дослідницькі навички за професійною тематикою.

ПРН 08. Вміння використовувати цифрові технології та базове програмне забезпечення, онлайн-сервіси, відкриті електронні освітні ресурси, здійснювати пошук інформації в різних джерелах.

6. Організація навчання курсу

Обсяг курсу – 3 кредити, 90 годин

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
2	014 Середня освіта (Географія)	1	вибірковий

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Години	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
<p>Тема 1. Об'єкт, предмет і методи дослідження географічного краєзнавства. Національне краєзнавство як сукупність дисциплін, що вивчають простір (географічне краєзнавство), час (історичне краєзнавство) та соціум і людину (соціальне краєзнавство). Сутність географічного краєзнавства. Шкільне, суспільне та державне краєзнавство. Методи краєзнавчих досліджень та методи проведення краєзнавчої роботи в школі.</p>	Лекція, практичне заняття	2 год	Опрацювати теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного тесту з теми	5	До наступного заняття за розкладом
<p>Тема 2. Етапи формування і розвитку географічного краєзнавства Періодизація розвитку географічного краєзнавства: витоки – початки – становлення – утвердження. Стихійно- і цілеспрямовано-описовий етап географічного краєзнавства України. Формування організаційних форм та розквіт краєзнавства на початку ХХ</p>	Лекція, практичне заняття	2 год	Опрацювати теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного тесту з теми	5	До наступного заняття за розкладом

ст. та етап складних трансформацій в умовах радянської тоталітарної системи. Відродження географічного краєзнавства у незалежній Україні.					
<p>Тема 3. Основні наукові центри і школи географічного краєзнавства в Україні</p> <p>Просторові особливості розвитку географічного краєзнавства в Україні на сучасному етапі. Концентрація географо-краєзнавчих досліджень у невеликих університетських центрах (Житомир, Чернівці, Кам'янець-Подільський, Вінниця). Державне та суспільне краєзнавство у київському центрі. Галицька школа географічного краєзнавства. Волино-Подільська науково-краєзнавча школа. Особливості розвитку географічного краєзнавства на півдні та сході України (Харківська та Одеська школи).</p>	Лекція, практичне заняття	2 год	Опрацювати теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного тесту з теми	5	До наступного заняття за розкладом
<p>Тема 4. Теоретична і практична функція географічного краєзнавства</p> <p>Внесок географічного краєзнавства у розвиток теорії географічних досліджень. Поєднання краєзнавства та суспільно-географічних досліджень на регіональному рівні. Необхідність детальних краєзнавчих досліджень при проведенні децентралізації та формуванні місцевих громад. Соціальне значення географічного краєзнавства. Використання результатів краєзнавчих досліджень для розвитку туризму.</p>	Лекція, практичне заняття	2 год	Опрацювати теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного тесту з теми	5	До наступного заняття за розкладом
Тема 5. Пропедевтична і	Лекція,	2 год	Опрацювати	5	До

<p>педагогічна функція географічного краєзнавства Запровадження курсу географії рідного краю – виконання пропедевтичної функції краєзнавства. Важливість фахового оформлення краєзнавчих досліджень та написання посібників із краєзнавства. Роль краєзнавства у підвищенні ефективності навчально-виховного процесу в школі. Патріотичне та екологічне виховання під час краєзнавчої роботи.</p>	<p>практичне заняття</p>		<p>теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного тесту з теми</p>		<p>наступного заняття за розкладом</p>
<p>Тема 6. Завдання географічного краєзнавства при проведенні економічних та адміністративних реформ Необхідність детального врахування місцевих особливостей при проведенні економічних реформ. Вивчення місцевих трудових навичок, технологій, ментальних особливостей при розміщенні нових виробництв. Комплексне краєзнавче дослідження території як необхідна умова успішного проведення адміністративних реформ.</p>	<p>Лекція, практичне заняття</p>	<p>2 год</p>	<p>Опрацювати теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного тесту з теми</p>	<p>5</p>	<p>До наступного заняття за розкладом</p>
<p>Тема 7. Краєзнавча характеристика Західного регіону України Особливості географічного положення регіону та його історичного розвитку. Компонентна та ландшафтна структура природних комплексів, зміни біорозмаїття території. Заселеність та освоєність території регіону, культурні ландшафти. Структурні зміни у господарстві та</p>	<p>Практичне заняття</p>	<p>2 год</p>	<p>Опрацювати теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного тесту з теми</p>	<p>5</p>	<p>До наступного заняття за розкладом</p>

способі життя населення. Атрактивні об'єкти, визначні діячі та важливі історичні події як основа для планування краєзнавчих мандрівок.					
Тема 8. Форми проведення краєзнавчої роботи в закладах освіти Нормативні документи, що визначають краєзнавчу роботу в школі. Робота краєзнавчих гуртків, форми і методи проведення. Організація факультативних занять з краєзнавства. Краєзнавчі музеї в школах та їх географічна складова. Краєзнавчі конференції та турніри, екскурсії та мандрівки.	Практичне заняття	2 год	Опрацювати теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного тесту з теми	5	До наступного заняття за розкладом
Тема 9. Закони і закономірності у суспільній географії Роль законів у науці. Поняття про науковий закон. Форми вияву і вираження закону. Закон як суттєве, необхідне відношення між явищами і процесами. Закони і закономірності. Типи законів ГОС: генетичні, структурні, відповідності і функціональні.	Практичне заняття	2 год	Опрацювати теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного тесту з теми	5	До наступного заняття за розкладом
7. Система оцінювання курсу					
Загальна система оцінювання курсу	<p>Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять. Усі студенти мають обов'язково виконати усі практичні роботи передбачені навчальною програмою. Оцінки за виконані практичні роботи виставляються у національній шкалі («відмінно» - 5, «добре» - 4, «задовільно» - 3, «незадовільно» - 2). Вони виставляються у журналах обліку відвідування та успішності академічної групи. Окрім цього впродовж семестру на практичних заняттях проводиться два зрізи знань у тестовій формі для оцінки рівня опрацювання теоретичного матеріалу курсу.</p> <p>У кінці семестру виводиться середнє арифметичне з отриманих оцінок, яке виставляється у 50-бальній шкалі як підстава допуску до екзамену.</p>				
Вимоги до письмової роботи	У формі письмової самостійної роботи виконуються два контрольні зрізи знань теоретичного матеріалу, які				

	оцінюється за 5-бальною шкалою.
Практичні заняття	Практичні заняття передбачають здійснення інструктажу з виконання завдань практичної роботи. Далі студенти приступають до виконання завдань, які передбачають створення баз даних, опрацювання їх у розрахунковій формі, побудові на основі опрацювання графіків і діаграм, створення картографічних моделей.
Умови допуску до підсумкового контролю	Студент допускається до складання екзамену, якщо впродовж семестру він написав на позитивні оцінки обидва письмові тематичні зрізи, виконав і здав усі передбачені програмою практичні роботи, а також набрав сумарно за поточний контроль 25 балів і вище. Якщо не виконані ці усі вище перелічені умови, то студент не допускається до складання іспиту.
8. Політика курсу	
<p>Організація навчального процесу здійснюється на основі кредитно-модульної системи відповідно до вимог Болонського процесу. Зараховуються бали, набрані при поточному оцінюванні, а саме на контрольних зрізах, за виконані лабораторні роботи. При цьому обов'язково враховується присутність студента на заняттях. Пропуски чи запізнення на заняття не звільняють від написання тематичних зрізів знань та виконання лабораторних робіт.</p> <p>Не допускаються списування та несвоєчасне виконання поставлених завдань для самостійного опрацювання, наявність незадовільних оцінок за 50% і більше навчального матеріалу.</p> <p style="text-align: center;">Політика щодо академічної доброчесності</p> <p>Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатів навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі). Політика щодо академічної доброчесності регламентується положенням: «Положення про запобігання академічному плагіату у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»» https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7-%E2%84%96627_27.09.2018.pdf.</p> <p>У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.</p> <p>В Університеті діють морально-етичні принципи та правила поведінки викладачів і студентів, яких слід дотримуватися у своїй діяльності, прописані в Кодексі честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81.FR12.pdf</p> <p style="text-align: center;">Політика щодо перескладання змістових модулів та оскарження оцінювання</p> <p>Ліквідація академічної заборгованості, перескладання змістових модулів та оскарження результатів оцінювання проводиться згідно порядку прописаного в «Порядок організації та проведення оцінювання успішності студентів ДВНЗ «Прикарпатський</p>	

національний університет ім. В. Стефаника” (введено в дію наказом ректора №799 від 26.11.2019)» <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2019/11/PORYaDOK-Orhanizatsii-Ta-Provedennia-Otsiniuvannia-Uspishnosti-Studentiv-Prykarpatskoho-Natsionalnoho-Universytetu-Im.-Vasylia-Stefanyka.pdf>

Участь в опитуванні (анкетуванні)

По завершенні вивчення курсу здобувачі вищої освіти мають можливість пройти опитування у системі Центру дистанційного навчання та моніторингу освітньої діяльності <https://d-learn.pnu.edu.ua/> щодо удосконалення якості навчання. Анкета носить анонімний характер і включає 10 запитань, відповіді на них будуть використовуватися лише в узагальненому вигляді.

Заповнення анкет є важливою складовою навчальної активності студентів, що дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати їх пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни.

9. Рекомендована література

Базова:

1. Немець К. А., Немець Л. М. Теорія і методологія географічної науки: методи просторового аналізу: навч.-метод. посібник, Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2014. 172 с.
2. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії: навч. посібник, Одеса: Астропринт, 2009. 544 с.
3. Топчієв О. Г., Мальчикова Д. С., Пилипенко І. О., Яворська В. В. Методологічні основи географії: Ландшафтна оболонка Землі. Довкілля: нач. посіб., Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 348 с.
4. Топчієв О. Г., Мальчикова Д. С., Яворська В. В., Регіоналістика: географічні основи регіонального розвитку і регіональної політики, нач. посіб., Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 372 с.
5. Шаблій О. Суспільна географія: у 2-х кн., Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. Кн. 1. 814 с.; Кн. 2. 706 с.
6. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії: навч. посібник, Львів: Вид. центр ЛНУ І. Франка, 2003. 444 с.
7. Шаблій О. І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії, Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. 744 с.
8. Голиков А. П., Олійник Я. Б., Степаненко А. В. Вступ до економічної і соціальної географії. Підручник. – К.: Либідь, 1997. – 320 с.

Допоміжна:

9. Блїй Г. де, Муллер П. Географія: світи, регіони, концепти / Пер. з англ.; Передмова та розділ “Україна” О. І. Шаблія.–К.: Либідь, 2004.–740 с.
10. Джеймс П., Мартин Дж. Все возможные миры. Развитие географических идей / Пер. с англ.–М.: Прогресс, 1988.–672 с.
11. Іщук С. І. Розміщення продуктивних сил (теоретико-методологічні основи). – К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 88 с.
12. Новітня українська суспільна географія. Хрестоматія. / Упорядник О. Шаблій. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 1008 с.
13. Паламарчук М.М, Паламарчук О. М. Економічна і соціальна географія України (з основами теорії). – К. Знання, 1998. – 416 с.
14. Соціально-економічна географія світу / За ред. С. П. Кузика.–Львів: Світ, 2002.–672 с. 7. Соціально-економічна географія України / За ред. О. І. Шаблія. – 2 вид, перероб і доп. – Львів: Світ, 2000.–680 с.

15. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.

16. Шаблій О. І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2001. – 744 с.

Інформаційні ресурси:

- Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, електронні фахові видання // www.nbuv.gov.ua
- Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника // <http://www.library.lviv.ua/>
- Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка, періодичні видання // http://library.tnpu.edu.ua/naukovi_zapusku.djvu

Викладач

_____

Н.В. Фоменко